

ERDÉSZETI-GAZDASÁGTANI SZAKÜLÉS

A gazdaságtani szakülés célja az volt, hogy egyrészt tájékoztassa a szakközöniséget a legidősebb gazdaságpolitikai és közgazdasági kérdésekről, és igyekezzen az e téren meglévő problémákra megoldást találni, másrészt az erdőművelés, a fahasználat és faanyagellátás területéről vett konkrét példákkal igyekezzen népszerűsíteni a fejlettebb matematikai módszerek, a gépi adatfeldolgozás és lineáris programozás alkalmazását az erdőgazdasági üzemszervezésben és vezetésben.

Halász Aladár bevezetőjében, majd az ehhez csatlakozó előadásokban állásfoglalás történt egyes, a szakközöniséget az utóbbi időben erősen foglalkoztató kérdésekben, így pl. a jövőbeni erdősítési politika, egyes erdőterületek mezőgazdasági művelésre történő átadása, a meglévő élőfakészlet tartalékok hasznosítása, a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás, az üzemtervszerű gazdálkodás, a fafaj megválasztás, az árpolitika, s az eredményesebb gazdálkodási és vezetési módszerek kérdésében.

Az erdősítési politikával foglalkozva a szakülés mindenekelőtt megállapította, hogy a felszabadulás által megteremtett társadalmi-politikai bázis ezen a téren különösen nagy eredményeket hozott. Soha még húsz év alatt annyi erdőt nem telepítettek Magyarországon, és soha még ennyi idő alatt olyan mértékben nem növelték kézzelfoghatóan az ország erdőterületét, mint a felszabadulás óta eltelt húsz év alatt. A faszükséglet növekedése, faellátásunk közel 50%-os importhányada és a gazdaságosan nem művelhető mezőgazdasági területek hasznosítása továbbra is az erdősítést, az erdőterület növelését kívánja meg. Ezért az eddigi gazdaságpolitika egyenes folytatásaként — az utóbbi években az 1961. évi VI., ún. földvédelmi törvény végrehajtása során követett helytelen gyakorlat miatti megtorpanás ellenére — továbbra is törekedni kell az erdőterület növelésére. Mindezekelőtt a gyorsannövő nyáarak, fűzek és fenyőfélék területét kell növelni.

A népgazdaság érdekeinek megfelelően szakmailag helytálló, és főleg közgazdaságilag számszerűen is alátámasztott érveléssel el kell érni, hogy

- egyrészt az erdőterületek felülvizsgálata során csak a mezőgazdaságilag valóban gazdaságosabban hasznosítható erdőterületeket kelljen átadni mezőgazdasági művelésre,
- másrészt a 8°-nál nagyobb lejtésű mezőgazdasági területek felülvizsgálata során minden mezőgazdaságilag kevésbé hasznosítható területet erdősítésre jelöljenek ki, és fokozatosan be is erdősítsenek.

Emellett továbbra is elsőrendű követelmény a felújítási kötelezettségek maradéktalan és lehető legrövidebb idő alatt történő végrehajtása, s ezáltal is a meglévő erdőterületek termőképességének növelése. Ezen a téren bármilyen mulasztás az erdőterület növeléséért folyó erőfeszítéseink erkölcsi alapját veszélyeztetné. Ezért minél előbb fel kell számolni egyes erdőgazdaságoknál ezen a téren még meglévő elmaradásokat.

A fatömegtartalékok és a nyárfásítás eredményeként várható fakitermelési többletek helyzetét vizsgálva megállapította a szakülés, hogy jelenleg egyik leg súlyosabb problémánk a fakitermelési lehetőségek hasznosítása. Az e téren jelentkező gondokat növeli az, hogy az utóbbi években a szükségletek erdeink fafajösszetételének és minőségének megfelelő hagyományos cikkekben nem növekednek, hanem inkább csökkennek. A probléma tulajdonképpen onnan származik, hogy az elmúlt évtizedekben nálunk az erdősítés volt az erdőgazdaságpolitika alapvető és jóformán egyetlen tézise. Elsősorban ez az oka annak, hogy a hazai lehetőségekre alapított faipar fejlesztése nem tudott lépést tartani az erdőgazdálkodás fejlődésével, és ma emiatt a fakitermelési lehetőségek és a faipari kapacitások között

alapvető ellentmondás mutatkozik. A következő évtizedek alapvető feladatának ennek az ellentmondásnak a felszámolását kell tekinteni. Nem lenne helyes azonban a pillanatnyi értékesítési nehézségek miatt a világtendenciákkal és a várható hazai szükségletekkel ellentétben a hazai tűzifaelfelhasználás növelésére törekedni, és a tűzifa termelést tekinteni a fatermesztés alapvető céljának. Ezért az erdeinkben meglevő fatömeg-tartalékok és az újonnan telepített nyárasokból rövid időn belül várható hatalmas fatömeg-hozamok hasznosítása, s ezzel együtt a fa-külkereskedelmi mérleg stabilizálása érdekében feladataink a következők:

- *A következő 10—15 évben erdőgazdaságpolitikánk homlokterébe a faipar fejlesztését kell tenni. Társadalmi összefogással is elő kell segíteni a farostlemez-, faforgács- és a cellulózipar nagyarányú fejlesztését.*
- *Emellett — az új ipari üzemek belépéséig — rendszeres piacutatással fel kell tární és ki kell használni azokat a lehetőségeket, amelyek a rendelkezésre álló gyenge minőségű faanyagok ipari hasznosítása révén importanyagok helyettesítését, a helyi szükségletek kielégítését, vagy exportot tesznek lehetővé. A piacutató során azonban a valóban feleslegben rendelkezésre álló faanyagok hasznosítására kell törekedni. Nem szabad vállalkozni olyan igények kielégítésére, amelyek a rendelkezésre álló faanyagból nem, hanem csak pl. negatív gyéritéssel, szabálytalanul kitermelt faanyagból elégíthetők ki.*
- *A fatermesztés és fakitermelés céljának továbbra is az iparifa-ellátás javítását kell tekinteni. A tűzifa termelés nem lehet elsődleges távlati cél. Ennek növelésével nem szabad veszélyeztetni a faipar jövőbeni fejlesztésének nyersanyag bázisát. A meglevő tartalékok azonban — az alapelvek veszélyeztetése nélkül — lehetővé teszik a hazai tűzifaellátás javítását és a jelenlegi tűzifaimport csökkentését, esetleg fokozatos megszüntetését. A devizamérleg javítása és a jövőbeni fatermesztés növelése érdekében — az elsődleges alapelvek (faipar fejlesztése) szigorú betartása mellett — ezzel a lehetőséggel is élnünk kell.*

A termelőszövetkezetek erdőgazdálkodásával kapcsolatban világos álláspont alakult ki. Erdőgazdaság-politikánkban a felszabadulás óta az Alkotmányban rögzített egyik alapelve az erdők állami kezelése, illetve állami tulajdonbavétele és egységes, központi, állami igazgatása volt. Az állam döntő szerepének érvényesítésére a birtokjogi feltételek lehetőséget adnak. Némi aggodalomra ad azonban okot az, hogy az utóbbi években végrehajtott erdőbirtokrendezés eredményeként a termelőszövetkezetek 318 000 ha erdőterülethez jutottak, és az ország erdőterületének 22,1%-án bizonyos kötöttségek mellett ugyan, de lényegében mégis szabadon gazdálkodhatnak. A károk megelőzése érdekében a jövőben alapvető feladatnak kell tekinteni a termelőszövetkezetek erdőgazdálkodásának megszilárdítását. Nem szabad megengedni, hogy az erdőgazdálkodás jövőbeni biztonságát alárendeljék a termelőszövetkezet érdekeinek és mindenkorai pénzügyi helyzetének, s a szövetkezet pénzügyi egyensúlyát esetleg a fakitermelés meg nem engedett növelésével és a felújítások elmulasztásával állítsák helyre, vagy tartsák fenn.

Az üzemtervszerű gazdálkodással foglalkozva megállapítást nyert, hogy erdőgazdaság-politikánkban évtizedek óta az üzemtervszerű gazdálkodás volt az alapja. Az üzemtervezettségnek jelenlegi 80%-os színvonalával Európa első országai között vagyunk. Az ország erdőterületének kb. 20%-ára azonban még semmilyen üzemterv, vagy felmérés nem készült. Az 1968-ban bevezetendő új gazdaságirányítási rendszer és ennek velejárója, a nagyobb éves pénzügyi nyereség elérésére való törekvés erős csábítást fog jelenteni mind a termelőszövetkezeteknél, mind az állami erdőgazdaságoknál és más vállalatoknál is arra, hogy kihasználják az üzemtervi ellátottság hiányait. Ezért minél előbb meg kell teremteni a gazdálkodás el-

lenőrzésének elemi feltételét. Mindenekelőtt a termelőszövetkezeteket, de fokozatosan az állami erdőgazdaságokat is el kell látni érvényes üzemtervekkel. Törekedni kell arra, hogy az üzemtervek lehetőleg egy-egy erdőgazdaság egész területére egyidőben készüljenek el, s így lehetővé váljék egész erdőgazdaságok egyidőben történő leszámoltatása.

A fafajmegválasztás, s ezen belül a gyertyán-gazdálkodás kérdésével is részletesen foglalkozott a szakülés. Az elhangzott állásfoglalás szerint a fafajmegválasztás terén kétségtelenül elsősorban döntő tényező a termőhely. Mivel azonban ez nem minden esetben tesz lehetővé egyértelmű döntést, a termőhely által meghatározott variációs lehetőségek közül a faszükségletek jövőbeni alakulását figyelembevéve kell választani. A szükségletek — minden nemzetközi adat, világ- és európai tendencia szerint — elsősorban farostlemezben, forgácslapban, valamint cellulóz- és papíripari termékekben növekednek rohamosan. A szükségleti tendenciák tehát az olyan technológiák irányában hatnak, amelyek a faanyagot elemi alkotó részekre bontják szét. Ez az irányzat pedig az erdőgazdálkodás termelési célját a vastagméretű minőségi anyag megtermelésétől egyre inkább az adott termőhelyen a maximális fatömeghozam elérése felé irányítja. Ezeket a tendenciákat Európa és az Egyesült Államok vonatkozásában a századforduló idejéig, tehát a hazai erdők átlagos vágáskorának megfelelő időre visszanyúló ténytípusok támasztják alá. Ezek tehát nem pillanatnyi közgazdasági megfontolások, nem is rövid életűek, ahogyan ezt Az Erdő 1965. októberi számában a nemzetközi erdőművelési konferenciáról készült beszámoló bevezetője állítja. Feltétlenül hosszabb életűek, mint azok a fajajpolitikai irányzatok, amelyeket hazai viszonylatban az utolsó 20 év alatt is többször módosítottak. Sok évtizedes tények alapján attól sem kell tartani, hogy az ipar igényei alapján előtérbe hozott fajokot a jövőben vissza kelljen szorítani. A fejlődés az ipar által egyszer már minősített fajokot legfeljebb a korábbinál is előkelőbb helyre sorolja, de visszaminősítésre eddig nem volt példa. Ezek alapján az ipar által alkotott és a maximális iparifahányadban kifejezésre jutó értékitéletet és a maximális fatömeghozamot nyugodtan tehetjük a fafajmegválasztás alapjává. Ennek az elvnek figyelembevételével feltétlenül helyes az erdőfelújítási és erdőtelepítési irányelveket szabályozó OEF utasításnak a gyorsan növekvő nyár- és fenyőfélék, valamint a bükk elegyarányának növelésére irányuló célkitűzése. A gyertyán elegyarányának csökkentésére irányuló tendencia azonban már módosításra szorul. A cellulózipari feldolgozás lehetősége révén ugyanis a gyertyán ma a bükk után a második legértékesebb kemény lombos fafajunk. Ezért helyesíteni kell a gyertyán gyomfa jellegére vonatkozólag évtizedekkel ezelőtt alkotott értékitéletet, és azokon a termőhelyeken, ahol a gyertyán fenntartása szóba jöhet és más fajokkal megközelítőleg azonos fatömeghozamot ígér, ott a gyertyánt az erőszakos és költséges visszaszorítás helyett inkább előtérbe kell hozni.

Az árpolitika jelentőségét az új gazdaságirányítási rendszerre való áttérés és az 1968. évi általános árrendezés újból erősen aláhúzza. Ezért a szakülés ezzel a kérdés-komplexummal is foglalkozott. Megállapította, hogy

- az egyre növekvő európai fahányból következőleg a hazai faárpolitikának is elsősorban elő kell segítenie a hazai lehetőségeknek a szükségletekkel összehangolt maximális kihasználását, az erdőgazdálkodás és a faipar fejlesztését,
- másrészt az árszabályozás során — a fogyasztás szabályozása érdekében — lehetőleg olyan árarányokat kell kialakítani, amelyek elsősorban az import faanyagoknak, főleg az import fenyő fűrészárúnak, más, bővebben rendelkezésre álló, könnyebben beszerezhető, vagy előállítható, lehetőleg hazai termékekkel (farostlemez, forgácslap, karton stb.) való helyettesítését segítik elő.

A *gazdálkodás közgazdasági megalapozásának* különösen nagy teret szentelt a szakülés. Az elhangzott előadások hangsúlyozták, hogy a jövőben az eddigi hiánygazdálkodás helyett életbelépő szabad forgalom, és az új ármechanizmus minden eddiginél jobban előtérbe hozza a gazdálkodás színvonalának emelését, a közgazdaságilag megalapozott, fejlettebb vezetési módszerek alkalmazását. A VI. Erdészeti Világkongresszus megállapításait ismét aláhúzva hangsúlyozta a szakülés, hogy a jövőben már nem lehet csupán szakmai tapasztalatra és megérzésekre hivatkozva gazdálkodni és vezetni. A fokozódó munkaerőhiány és a növekvő verseny megköveteli, hogy a gazdálkodás egészét a megérzések, legjobb esetben a matematikai alapműveletek szintjéről a magasabbrendű közgazdasági számítások, a lineáris programozás, a korreláció és a trendszámítás szintjére emeljük. Az ezzel kapcsolatos lehetőségek alátámasztása és szemléltetése céljából a szakülés második részében önálló előadások ismertették a fejlettebb módszerek alkalmazását az erdőművelés, a fahasználat választék-tervezése, az anyagmozgatás programozása és a faanyag-ellátás szervezése terén.

Dr. Nagy László az erdőművelés területén a Szombathelyi Állami Erdőgazdaságnál végzett kísérleti adatfeldolgozásból nyert adatokkal igazolta többek között pl. azt, hogy az adatfeldolgozás lehetővé teszi az alkalmazandó talajelőkészítési technológia egyértelmű eldöntését, mert számszerű alapot nyújt a költségesebb talaj-előkészítési mód többletköltségének az eredményesség javulásában jelentkező többletértékkel való szembeállításához. — Világos és kézzelfogható példával szemléltette azt is, hogyan lehet biztos alapokra helyezni a gépesítés tervezését és szervezését, az erdősítésre váró területek nagyság szerinti megoszlásának kigyűjtése révén. — A felhozott példák és adatok mind azt igazolják, hogy *csupán a különböző nyilvántartásokban szereplő adatok gépi feldolgozása is sokkal biztosabb alapokra helyezhetné gazdálkodásunkat.* A szó szoros értelmében vett vétkes mulasztást követünk el, ha a termelési és erdőrendezési felügyelők évente közel két hónapot igénybevevő munkájával begyűjtött adatokat nem hasznosítjuk ezen az úton. *Minél előbb meg kell tehát valósítani az erdőművelési és üzemtervi adatok gépi úton történő feldolgozását.*

Varsányi Imre a felhasznált választék tervezésére mutatott be egy optimalizálási példát. Részletesen ismertette a számítás menetét és konkrét adatokkal bizonyította, hogy *a matematikai módszerekkel optimalizált választékterv 3⁰/₀-kal magasabb nyereséget adott, mint az üzemi részlettervnek a korábbi módszerrel, tapasztalati adatok alapján kidolgozott választékterve.* Megállapította, hogy e fejlett módszerrel történő választéktervezés a fahasználati ágazaton erdőgazdaságonként átlagosan 5—600 000 Ft, országosan 15—25 millió Ft eredménytöbbletet hozhatna.

Dr. Farkas Vilmos az anyagmozgatás programozására mutatott be szintén konkrét példát. A számítás menetének részletes ismertetése után kimutatta, hogy *a szállítási diszpozícióknak lineáris programozás segítségével történő elosztása 13,6⁰/₀ költségmegtakarítást eredményezett volna a matematikai megalapozás nélküli elosztáshoz képest.*

Speer Norbert az országos fenyő fűrészáru ellátás területéről vett példával szemléltette a matematikai módszerek alkalmazásában rejlő lehetőségeket.

Végül **dr. Márkus László** „A kitermelési érték meghatározása” című előadásában javaslatot terjesztett elő egy sok év óta vajúdo problémának, az erdőállományok, illetve a legnagyobb értéket képviselő idősebb állományok értékének megállapítására.

Halász Aladár

az Erdészeti Gazdaságtani Szakbizottság
vezetője